

Esettanulmány

Írjál, gyere, vigyázz magadra

1987 augusztusában 26 tizenöt éves fiúból álló csoport nevelését kaptam feladatul. Köztük volt István is. Igen rövid idő alatt kiderült, hogy az amúgy is elég nehezen kezelhető csoportból Istvánnal még többet kell foglalkozni, mint a többivel.

István 1972 szeptemberében született, 1978 júliusában a következő indoklással vették állami gondozásba:

„A gyámhatóságot az ...-i községi tanács azzal kereste meg, hogy a j. r. kap. értesítése alapján –: miszerint 1978. jún. Istvánt édesapja tetteg bántalmazta, aki ennek következtében 8 napon túl gyógyuló sérülést szenvedett, kórházi ápolásra szorult. A gyermek ezek után az apánál nem maradhat, az anya körülményei nem teszik lehetővé a gyermek gondozását, s a nevelése sem biztosított. Ezért a gyámhatóság elrendeli a gyermek állami gondozásba vételét.”

István személyi anyagában a fent idézett határozat mellett csupán három alsó tagozatos iskolai rövid jellemzést kaptam kézhez. Próbáltam a kollégáktól információt kapni a hiányzó négy évről. Az eredmény siralmas volt. Akkor úgy éreztem, hogy teljesen reménytelen vállalkozásba kezdek.

István rendkívül vékony, igen gyenge fizikumú gyermek volt. Már az első napokban feltűnt, később az orvosi vizsgálat is alátámasztotta, hogy problémák vannak a hallásával. Felnőttekkel egyáltalán, gyerekekkel igen nehezen teremtett István kapcsolatot. Az első időben, ha szóltunk hozzá, akkor a válasz maximum ez volt: he. Aztán megtört a jég. Szeptemberben én kísértem be az iskolába és a kollégiumba Pestre. Az osztálytársai véletlenül az édesanyjának néztek, s én reflexszerűen nem cáfoltam meg. A hazafelé úton már kezdeményeztem beszélgetést. Nagyon örültem ennek.

Egész hétvégén a nyomomban járt, és beszélt. Aztán hétfőn beköltözött a kollégiumba, ahonnan csak hétvégén jöhetett volna haza. De már a harmadik nap megjelent, mondván, hogy nem megy többé vissza. Ekkor mindenkit körbe jártam, aki illetékes volt az ügyben, és megszereztem az engedélyt, hogy itthonról járhatson iskolába.

Nem telt el újabb hét, és István azzal jött haza, hogy őt elrabolták. Ezt nem igazán értettem, és kértem, hogy mondjon el mindent részletesen. Akkor elmesélte, hogy egy kocsit megállt mellette, belökték őt a hátsó ülésre, elvitték valahova, ott összevagdosták, és kilökték a kocsiból. A mesét alátámasztva megmutatta a kezét, ami valóban össze volt vagdosva – hogy pontosabban fogalmazzak, szabályos rendben kb. fél cm-ként be volt karistolva a keze. Az egész nem hangzott túl valószínűnek, de nem mertem vállalni a felelősséget azért, ha tévednék, így elvittem inkább orvoshoz teljes kivizsgálásra. A vizsgálat az én elképzelésemet támasztotta alá. Ekkor éreztem, hogy itt sokkal mélyebben van a probléma, ezért a pszichológustól kértem segítséget. Igen ám, de István nem volt hajlandó szóba állni a pszichológussal. Teljesen tanácstalan voltam. Közben az iskolából is jöttek a jelzések egyre sűrűbben, hogy István sem a gyakorlatra, sem az elméleti órákra nem jár. Itthonról minden reggel elment, de oda nem érkezett meg. Minden beszélgetés hiábavalónak bizonyult. Végül október végén az iskolából kizárták. Ekkor újból elmentünk pályaalkalmassági vizsgálatra,

ahol kiderült, hogy szinte semmilyen szakmára nem alkalmas, s amire mégis, az a tanulmányi eredménye miatt nem jön össze. Így jutottunk el a padlóburkoló szakmához, amit Pilisvörösváron oktattak.

Elmentünk, felvették. Innen még rövidebb időn belül szökött meg. Ekkor már maga mondta ki, hogy ne vigyem sehova, mert úgysem marad ott. Kísérleteztünk még különböző tanfolyamokkal, de hiába. A siker teljesen más téren ért minket. Elkezdett mesélni magáról. S míg a hivatalos papírok csak a tényekre utaltak, az elmeséléséből az is kiderült, hogy ezeket hogyan élte meg, és milyen érzésekkel viseltetik a szülei iránt. Én próbáltam rábeszélni, hogy vegyük fel a szüleivel a kapcsolatot, mert ennyi év elteltével sok minden változhatott. Mivel a pontos címet nem tudtuk, így az önkormányzathoz fordultunk segítségért.

S a hivatal válaszolt! De nem volt benne sok örömünk. Közölték velünk, hogy az anya évek óta halott, a gyermek nem tudott róla, az apa elköltözött, a nagymamát meg ne háborgassuk, mert idős asszony. Nem igazán értettem a levél hangvételét, mert világosan leírtam, hogy nem anyagi segítséget, hanem érzelmi támaszt szeretnék a gyermeknek a rokonságtól kapni.

Napokig gondolkoztam, hogy mit tegyek. Megmutassam a levelet Istvánnak, vagy hallgassak róla. De láttam, hogy nagyon várja a választ, ezért úgy döntöttem, hogy elmondom a tartalmát és megpróbálom elvenni a mondanivalónak az életét. Azt hiszem, nem tettem rosszul.

A kilátástalan iskolakeresés után munkába állt. De ezzel sem volt szerencsénk. Ha sikerült elhelyezkednie, akkor a cég biztos, hogy csődbe ment, összevonták... Pedig dolgozni szeretett. Az emberekkel is egyre inkább tudott kapcsolatot teremteni. Némelyik munkatársi kapcsolata a munkahely megszűnte után is megmaradt. Az egész gyermek kezdett átalakulni. A tisztálkodásért, takarításért már nem kellett közelharcot folytatni, sokkal ritkábban kellett figyelmeztetni, hogy elmulasztotta.

Kezdett beilleszkedni a kortársai közé. Már kereste a vele egyidősek társaságát. Az első időszakban, ha társaságra vágyott, csak a nála jóval fiatalabbak között érezte magát jól. A játékaik is igen furcsák voltak. Szerette magát megkötöztetni, és onnan önerőből kiszabadulni. Mintha ezzel próbálta volna kompenzálni azt, hogy más dolgokban segítségre szorul, képtelen a kiszabott feladatainak megfelelni. Aztán, mikor egyre többször sikerélményt ért el a saját erejéből, megszűntek ezek a játékok. Érdekes volt azt is megfigyelni, hogy a csoport hogyan viszonyult hozzá. Az első két évben legyintettek rá. Nem szerettek vele lenni, mert ápolatlan volt, és olyan más, mint ők. Semmi nem érdekelt, ami általában saját korosztályát. Sem a zene, sem a lányok, sem a sport. Aztán lassan kezdett megváltozni körülötte a légkör. Már elfogadták a véleményét, amit egyre sűrűbben hallattak. A lakóotthon megalakulása után következett be a gyökeres változás a személyiségében. Ekkor már elmúlt 18 éves, de én úgy éreztem, hogy még legalább két évre lenne szükség, hogy kiforrjon, s nehezebb helyzetben ne veszítse el a talajt a lába alól. Másfél évig még nálunk maradhatott, szerencsére. Ekkor egy ABC-ben dolgozott, ahol fizetést kapott. A fizetésnapokon az első útja mindig hozzám vezetett. Kialakult közöttünk egy játék: a fizetését letette az asztalra. Én megszámláltam, utána kezdtük a szétosztását. Félretettük, ami bérletre, étkezésre kellett, majd elmondta, hogy mit szeretne vásárolni és mennyiért. Megbeszéltük, hogy mennyit tesz takarédba. Ezekben a dolgokon alkudoztunk, de inkább csak a játék kedvéért. Ez a játék szeptembertől decemberig tartott. Akkor azonban hiába vártam, nem jött a fizetésével. Pár nap elteltével rákérdeztem, hogy ebben a hónapban nem kapott fizetést? Felháborodva közölte velem, hogy kapott, de elköltötte.

Én ekkor úgy éreztem, hogy romba dőlt minden eddig elért eredményem. Megkérdeztem, szabad-e tudnom, hogy mire?! Válasz: a szeretteimnek vettem karácsonyra ajándékot. Nem akarom részletezni, nagyon gyorsan visszakoztam, de nem mertem megkérdezni, kik a szerettei.

Karácsonykor kiderült. A kollégáim és én. Talán nem kéne bevallanom, de sírtam, mint egy gyerek, és nem tudtam, hogy hogyan is kell szépen elfogadni az ilyen ajándékot. Az életemben még ilyen zavarban nem voltam. Az ajándék nem került kevés forintjába, s ennek a sokszorosa volt az értéke, hogy egy olyan gyerektől kaptam, akinek nincs semmije és soha nem adott még senkinek. Szóval bennem teljes volt az érzelmi zűrzavar. A sok apró közdelem az életéért egyébként is közelebb hozta hozzám őt, mint a többiekét, de ezzel a karácsonnyal olyat adott, amit az életemben nem fogok elfelejteni. Sokszor hangzik el vádként a gyerekeinkről, hogy sem adni, sem kapni nem tudnak. Ezek után azt hiszem, hogy nem kell indokolnom, hogy miért nem hiszem, hogy ez így igaz.

A többiekre is gyakorolt hatást ez a jelenet, mert a következő karácsony előtt ők kérték, hogy ne csak mi vegyünk ajándékot nekik, hanem ők is egymásnak. (Nagyon jópofa dolgok születtek.)

Az ünnepek után megint kudarc következett, az ABC-t összevonták egy másik üzlettel, s mivel István nem rendelkezett képesítéssel, ismét munkanélküli lett. A segélyt ugyan kapta, de figyelte a hirdetések, munkahelyet keresett. A nem éppen előnyös külseje miatt, képesítés nélkül egyik kudarc a másik után érte. A gyermekváros belső munkát ajánlott neki, de nem sok öröme volt benne, mert a lógósokkal került egy brigádba, s az elbírálás is azonos volt. Tudtam, hogy ha nem sikerül változtatni, akkor lassan az elért eredmények semissé válnak. De a szerencse megint nem hagyott el minket. Az elmúlt évben a gyámügyi csoportot felkereste egy férfi, aki olyan gyermeket keresett, akit érdekelnek az állatok és szereti a földet. Neki segítségre van szüksége, cserébe lakást, teljes ellátását és a teljesítmény arányában pénzt fizetne a gyermeknek. Istvánra gondoltunk. Egyórás beszélgetés után azzal távozott, hogy gondolkodjon rajta a gyermek, hamarosan jelentkezik a válaszáért. Az ajtó még be sem csukódott szinte utána, mikor István kijelentette, hogy döntött, megy. Próbáltam rábeszélni, gondolja végig, mert igen kemény munka vár ott rá. István viszont azzal érvelt, hogy lesz hol laknia, mit ennie és lesz munkája. Napokkal később hozzátette, hogy lehet, hogy még családja is lesz. Akkor újból megkérdeztem, hogy mit szólna, ha a saját családját próbálnánk megkeresni. Nem mondott se igent, se nemet. Így nagyon meglepődtem, mikor hétfőn közölte velem, hogy a hétvégén kirándultak az egyik csoporttársával és megnézték a házat kívülről, amiben a nagymama lakik. Megbeszéltük, hogy a következő hétvégén együtt megyünk el, de ez nem sikerült István befogadója jelentkezett, hogy ha a gyerek döntött, vinné is!

Mit mondjak, nem éreztem igazán boldognak magam, túl gyorsan jött, nem készítettük fel magunkat lelkileg. Így csak topogtunk mind a ketten, a határozottság szobrát nem rólunk mintázták volna.

Az ilyenkor szokásos idétlen mondatok hangzottak csak el, írjál, gyere, vigyázz magadra... Míg István csomagolt, mi beszélgettünk. Elmeséltem, hogy mit terveztünk a hétvégére. Felajánlotta, hogy ők majd végigjárják a rokonságot. És valóban végigjárták. A nagy nagy szeretettel fogadta a gyereket. És kiderült, hogy a mama öt férfitől öt gyermeket szült. István a középső. Soha senki nem beszélt neki arról, hogy nem egyedüli gyermek, az anyagában sem volt erre vonatkozó utalás. Sikerült az öt testvér nevét megtudni, mi megpróbáltuk hivatalos, úton a címetek kideríteni. István nagyon örült, hogy nincs egyedül. Folytatták a család felkutatását. Nagyon nehezen akadtak az apa nyomára. Szeretnék idézni István leveléből, amely beszámol a történésekről... „Elsőnek apámat kerestük fel, de nem Volt otthon, így

elmentünk az öccséhez. Tőle részletes beszámolót kaptunk apám akkori tettéről. Persze arról is hallottunk, hogy azóta mit csinált, de az sem a jó útra térés volt.

Most harag van a két testvér között. Egyébként a nagybátyám udvariasan fogadott bennünket, örült, hogy újra lát. Kaptunk tőlük ételt, italt, jó tanácsot, egyszóval mindent. Apám ennek az ellentéte volt. Megismert ugyan, de beinvitálni már nem volt hajlandó. Így hát hívás nélkül mentünk be, egy idő után a főnökömet hellyel kínálta, engem viszont nem. Így én állva maradtam. A kérdéseinkre ugyan válaszolt, de tagadta, hogy bármi köze is lenne a bekerülésemhez. Mivel anyám már meghalt, így nyugodtan rákenhetett mindent. Mi persze adtuk a tudatlant és hallgattuk a meséjét. Apám azt mondta, hogy ártatlanul ült négy évet. Én ekkor nagy késztetést éreztem rá, hogy jól pofán vágjam, de még időben letettem róla. Majd legközelebb...” Szóval így zajlott le a találkozás István előadásában.

Később szóban is kiértékeljük a tapasztalatait. Az apáról alkotott véleménye körülbelül megfelelt az elképzeléseinek, de a nagybácsi, nagynéni jóval felülmúlta azt. Most az tartja izgalomban, hogy találkozni fog a testvéreivel, s vajon milyen lesz ez a találkozás.

A helyzete nagyon érdekesen alakult annál a családnál. Ott lakik egy teljesen szeparált lakrészben, velük étkezik, de nem fizetést kap, hanem a megtermelt haszonból részesedik. Most például jogosítványt szerez, aztán kap saját használatra egy autót is. Mindent megvesznek neki, amire szüksége van. Dömsöd és Tatabánya körbejárására, a rokonok, testvérek felderítésére három napot szenteltek. Ez az ember nem csak a főnöke, munkaadója lett, hanem a barátja is a feleségével, aki lengyel származású és szinte semmit nem beszél magyarul. Vele nehezebben teremt kapcsolatot. A lengyel konyhát sem tudja megszokni.

Utólag bemerem már vallani, hogy nagyon félttem attól, hogy innen is megszökik István. Adódnak ugyan problémái, de zömében egyedül is meg tud velük birkózni. S amit nem tud megemészteni, azt vagy megírja levélben, vagy jön, és mindent megtárgyalunk. Az elszakadása Fórtól még nem teljes. Bár igen messze van Fót Bajától, mindig megoldották, hogy a gyermek eljöhessen.

Tudom, hogy az elveszett otthont pótolni nem tudtuk, de sikerült egy új, stabil életformát felkínálni. Talán ez sem kevés.

Trunk Éva